

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

AKKAD / TÜRKİYE

(Başvuru n° 1557/19)

KARAR

Madde 3 • Türkiye'de "geçici koruma" statüsünden yararlanan bir Suriye vatandaşının gönüllü geri dönüş kisvesi altında derhal Suriye'ye sınır dışı edilmesi • Ulusal makamlarca bilinen, menşe ülkede 3. maddeye aykırı bir muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riskin mevcudiyeti
Madde 13 (+ Madde 3) • Etkili başvuru yolu • Başvuranın zorla geri gönderilmeden önce itiraz etmesine ulusal makamlarca izin verilmemesi
Madde 5 § 1 • Başvuranın sınırda yakalanmasından sınır dışı edilmesine kadar geçen süre zarfında hukuka aykırı olarak idari gözetim altındatutulması • Yasaklı sınır bölgesine girmesi nedeniyle herhangi bir cezai işlem başlatılmaması • Tutulmayı haklı çıkaracak sınır dışı prosedürlerinin olmaması
Madde 5 § 2 • İdarenin, başvuranın Suriye sınırındaki bir birime naklini kolaylaştırmak amacıyla tutulmasının gerçek niteliğini ve amacını başvurandan bilerek gizlemesi
Madde 5 § 4 • İdari gözetimin hukuka uygunluğunun denetlenmemesi
Madde 5 § 5 • Tazminat elde etmenin imkânsız oluşu
Madde 3 (maddi) • Nakli sırasında kelepçelenen başvurana yönelik aşağılayıcı muamele

STRAZBURG

21 Haziran 2022

KESİN

21/09/2022

*İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar uyarınca kesinleşmiştir.
Bazı şekli düzenlemelere tabi tutulabilir.*

Akkad / Türkiye davasında,

Başkan, Jon Fridrik Kjølbro

Yargıçlar,

Carlo Ranzoni,

Branko Lubarda,

Pauliine Koskelo,

Jovan Ilievski,

Gilberto Felici,

Saadet Yüksel,

ve Bölüm Yazı İşleri Müdürü Hasan Bakırcı'nın katılımıyla, Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Suriye vatandaşı Muhammad Fawzi Akkad ("başvuran") tarafından Türkiye Cumhuriyeti aleyhine 21 Aralık 2018 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkeme'ye yapılan başvuruyu (no. 1557/19) dikkate alarak, başvurunun Türk Hükümeti'nin ("Hükümet") dikkatine sunulması kararı, savunmacı Hükümet tarafından sunulan görüşler ve başvuran tarafından cevap olarak sunulan görüşler, Başkan tarafından üçüncü taraf olarak davaya müdahil olmasına izin verilen Uluslararası Af Örgütü'nden alınan yorumlar ışığında, 1 Haziran 2022 tarihinde toplanıp mütaalada bulunarak, Bu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir.

GİRİŞ

1. İşbu başvuru, başvuranın, Haziran 2018'de tutuklanmasının ardından Türk makamları tarafından "gönüllü geri dönüş" adı altında zorla ve hukuka aykırı olarak Suriye'ye sınır dışı edildiği iddialarına ilişkindir.

OLAYLAR

2. Başvuran 1997 doğumludur ve Mittenaar'da (Almanya) ikamet etmektedir. Başvuran, İstanbul Barosu'na kayıtlı A. Yılmaz tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet, kendi temsilcisi tarafından temsil edilmiştir.

I. BAŞVURAN TARAFINDAN AKTARILDIĞI ŞEKLİYLE OLAYLAR

4. Haziran 2014'te başvuran ve ailesi, ülkeleri olan Suriye'deki iç savaştan kaçmak için Türkiye'ye gelmiştir. Başvuran, Gaziantep mülteci kampında bir

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

yıl kaldıktan sonra İstanbul'a ailesiyle birlikte taşınmış ve ailesi 27 Kasım 2014 tarihinde Kağıthane (İstanbul) Emniyet Müdürlüğü'nde tutulan kütüğe kaydolmuştur. Başvuru sahibine "geçici koruma" statüsü ve 99901897338 numaralı yabancı kimlik kartı verilmiştir. Dolayısıyla, başvuran Türkiye'de yasal oturma iznine sahipti.

5. 15 Ağustos 2015 tarihinde başvuranın babası, Yunanistan'a yasadışı yollardan giriş yapmış ve daha sonra Almanya'ya giderek mülteci statüsü elde etmiştir. 28 Eylül 2017 tarihinde, başvuranın aile üyeleri Almanya'ya girmek için aile birleşimi vizesi almış ve başvuranın babasının yanına gitmişlerdir, ancak aradan geçen zaman zarfında reşit olan başvuranın, ailesi ile gitmesine izin verilmemiştir.

6. 19 Haziran 2018 tarihinde jandarmalar, başvuranı ve bir grup göçmeni, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırı belirleyen Meriç nehrinden (askeri yasak bölgede yer almaktadır) bir kilometre uzaklıkta, yasadışı yollardan Yunanistan'a girmeye çalışırken yakalamışlardır. Başvuran, jandarmalara kimliğine ilişkin bilgileri vermiştir.

7. Aynı gün, jandarmalar başvuranı sağlık muayenesi için hastaneye götürmüşlerdir. Sağlık raporuna göre, başvuranın sağlık durumu iyi olup, herhangi bir darp belirtisine rastlanmamıştır.

8. Ertesi gün, 20 Haziran 2018 tarihinde, jandarmalar, başvuranı ve diğer göçmenleri Edirne'de bulunan İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne teslim etmişlerdir. Başvuran, idare müdürlüğü yetkililerine, İstanbul'da kayıtlı olduğunu ve oraya nakledilmek istediğini söylemiştir. Ayrıca yetkililere geçici koruma statüsüne sahip olduğunu kanıtlayan belgeleri de göstermiştir. İdare müdürlüğü yetkilileri, kendisine grubun Şanlıurfa'daki (Türkiye'nin güneydoğusundaki) bir mülteci kampına nakledileceğini belirtmiştir. Ayrıca başvurandan menşe ülkesine gönüllü geri dönüş formu imzalamasını istemişler, ancak başvuran Suriye'ye dönmek istemediğini belirterek formu imzalamayı reddetmiştir.

9. Başvuran ve diğer on iki Suriye vatandaşı, otobüsle Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne, oradan da Suriye sınırındaki Reyhanlı/Bab'ül Hava sınır karakoluna götürülmüştür. Yirmi saat süren yaklaşık 1.480 kilometrelik otobüs yolculuğu sırasında, başvuran ve hepsi bekar olan diğer on iki Suriyeli, yemek ve tuvalet molaları dışında sürekli olarak çiftler çiftler kelepçelenmiştir. Aileleri olan diğer insanlar ise kelepçelenmemiştir. Aynı otobüste bulunan Suriyeli aileler, Gaziantep'teki mülteci kampına nakledilmiştir.

10. Reyhanlı/Bab'ül Hava sınır kapısında başvuran, içeriği kendisine açıklanmayan ve bir nüshası kendisine verilmeyen belgeleri, baskı altında imzalamak zorunda kalmıştır. Söz konusu belgelerin imzalanmasından önce ve imzalanması sırasında, başvuranın telefon görüşmesi yapmasına izin

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

verilmemiş, kendisine tercüman sağlanmamış ve herhangi bir avukat ya da itiraz mercii ile irtibata geçmesi mümkün olmamıştır. Daha sonra, bu belgelerden birinin, başvuranın geçici koruma kimlik belgesindeki bilgilerle tamamen aynı bilgileri, yani ilk adı olarak "M. Fawzi"yi içeren bir gönüllü geri dönüş formu olduğu ortaya çıkmıştır.

11. 21 Haziran 2018 tarihinde, başvuran ve diğer on iki Suriyeli, Reyhanlı/Bab'ül Hava sınır kapısından Suriye'ye zorla geri gönderilmiştir. Sınırı geçtikten hemen sonra başvuran, El-Nusra örgütüne (Nusra Cephesi/Jabhatun Nusra) mensup iki silahlı militan tarafından yakalanmış ve gözleri bağlanmıştır. Bir araba yolculuğundan sonra, muhtemelen Halep'te bulunan bir binada sorgulanmıştır. Başvuran, sorgulama sırasında dövüldüğünü ve hayatından endişe ettiğini belirtmektedir. Sonrasında, Halep'ten ayrılmaması şartıyla serbest bırakılmıştır. Başvuran Halep'te bir otelde kalmış ve hayatından endişe ettiği için sadece gerektiğinde dışarı çıkmıştır.

12. Başvuran, Halep'te kaldığı zaman zarfında, aile üyeleriyle telefonla görüşebilmiş ve İstanbul'daki avukatı, sınır dışı edilmesinin iptali için Edirne İdare Mahkemesi'ne başvurmuştur.

13. Başvuran, 5 Temmuz 2018 tarihinde, yasadışı yollardan Türkiye'ye giriş yapmıştır. İstanbul'da bulunduğu sırada avukatlarıyla görüşmüştür.

14. Akabinde, başvuran yine yasadışı yollardan Türkiye'den ayrılmış ve 20 Kasım 2018 tarihinde Almanya'ya vararak mülteci statüsü için başvuruda bulunmuştur.

II. HÜKÜMET TARAFINDAN AKTARILDIĞI ŞEKLİYLE OLAYLAR

15. Başvuran, 19 Haziran 2018 tarihinde, diğer yasadışı göçmenlerle birlikte Yunanistan sınırını yasadışı yollardan geçmeye çalışırken, yasak bir bölgede Meriç Kaymakamlığı (Edirne ili) jandarma kuvvetleri tarafından yakalanmıştır. Kendisini jandarmaya Halit ve Nalud'un oğlu Muhammed olarak tanıtmıştır.

16. 20 Haziran 2018 tarihinde, Meriç ilçesi jandarması (Edirne ili), çeşitli tarihlerde sınır yakınlarında yakalanan diğer Suriyelilerle birlikte başvuruları Edirne'de bulunan Göç İdaresi Müdürlüğü'ne teslim etmiştir. Başvuranın kimliğine ilişkin verdiği bilgiler ışığında (1997 yılında Halit ve Nalud'dan doğma Muhammed), kayıtlarda "geçici koruma" statüsünde olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Başvuran, sınır dışı edilme prosedürü hakkında bilgilendirilmiştir. Bunun üzerine başvuran, menşe ülkesine gönüllü olarak dönmek istediğini beyan etmiştir. Dolayısıyla, başvuran hakkında herhangi bir sınır dışı etme veya idari gözetim kararı verilmemiştir. Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü, menşe ülkesine geri dönme prosedürünün

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

bir parçası olarak başvuranı, Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne nakletmeye karar vermiştir.

17. 20 Haziran 2018 tarihinde, başvuran ve diğer on bir Suriye vatandaşı, otobüsle Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden, Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne götürülmüştür. Edirne'den Hatay'a yapılan yolculuk sırasında başvurana kelepçe takılmamış ve özgürlüğünden mahrum bırakılmamıştır.

18. 21 Haziran 2018 tarihinde öğlen saat 12'de Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden bir memur, başvuranı ve diğer Suriye vatandaşlarını kabul etmiştir.

19. 21 Haziran 2018 tarihinde başvuran, menşe ülkesine dönme isteğini yetkililere bildirmiş ve isteğine uygun olarak gönüllü geri dönüş formunu imzalamıştır. Daha sonra, yetkililer, V-87 kodu (ülkelerine gönüllü olarak dönen yabancılar için) ve Ç-114 kodu (yasal işlemlere tabi olan ve bir yıl boyunca giriş yasağı olan yabancılar için) olmak üzere yabancılar siciline kendisiyle ilgili iki belge kaydetmiştir.

20. Hükümet'e göre, başvuran hakkında herhangi bir sınır dışı etme kararı bulunmamaktadır. Başvuran, gönüllü geri dönüş prosedüründen yararlanma isteğine uygun olarak, Hatay/Cilvegözü kara sınırı üzerinden menşe ülkesine geri gönderilmiştir. Başvuran zorla sınır dışı edilmemiştir.

21. Edirne İdare Mahkemesi, 29 Ağustos 2018 tarihli bir kararla, başvuranın hakkındaki sınır dışı etme kararının iptaline ilişkin başvurusunu, böyle bir karar bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

22. Başvuran ayrıca, geçici tedbir talebiyle birlikte Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuran, AİHM'ye yaptığı mevcut başvuruda ileri sürdüğü benzer gerekçelerle, Suriye'ye zorla sınır dışı edilmesinin hayatını ve fiziksel bütünlüğünü riske attığını, sınır dışı edilmesine ilişkin belgeleri baskı altında imzalamaya zorlandığını ve herhangi bir mercii önünde buna itiraz edemediğini belirtmek suretiyle şikayetçi olmuş, kelepçeli bir halde yapmış olduğu yirmi saatlik otobüs yolculuğunun, insanlık dışı muamele teşkil ettiğini ve hukuka aykırı olarak alıkonulmasının Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 4 ve 5. maddelerinde korunan haklar da dâhil olmak üzere Anayasa hükümlerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, 19 Temmuz 2018 tarihinde başvurunun incelenmesi kapsamında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne başvuran hakkında herhangi bir sınır dışı etme kararı olup olmadığını sormuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 25 Temmuz 2018 tarihli bir yazıyla Anayasa Mahkemesine başvuran hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığını bildirmiştir. Bu bilgiler ışığında, Anayasa Mahkemesi başvuranın geçici tedbir talebini reddetmiştir.

III. TARAFLARCA SUNULAN BELGELER

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

23. Meriç Jandarma Komutanlığı, 20 Haziran 2018 tarihli Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nü muhatap bir yazıyla, Subaşı Jandarma Karakolu devriyeleri tarafından yakalanan otuz üç kaçak göçmenin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün talimatları doğrultusunda bu bölge müdürlüğüne teslim edileceğini bildirmiştir. Mektubun ekinde, aralarında başvuranın isminin de bulunduğu otuz üç tutuklunun kimlik bilgilerinin yer aldığı bir liste bulunmaktaydı.

24. Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 20 Haziran 2018 tarihli bir yazıyla, Edirne'de farklı tarihlerde yakalanan on iki Suriye vatandaşının Hatay'a nakledilmelerinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından onaylandığını belirterek, Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bu kişilerin teslim alınmasını talep etmiştir. Transfer edilen on iki kişinin isimlerinin yer aldığı liste, yazıya eklenmiştir. 21 Haziran 2018 tarihinde, Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden bir memur aynı yazıyı imzalamış ve sözkonusu on iki kişiyi 21 Haziran 2018 tarihinde saat 12:00'de teslim aldığını belirtmiştir.

25. Kırklareli İl Göç İdaresi Müdürlüğü, 17 Temmuz 2018 tarihli bir yazıyla Edirne İdare Mahkemesine, Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından başvuran hakkında alınmış bir sınır dışı kararı bulunmadığını bildirmiştir. Anılan Müdürlük, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 25457 sayılı talimatı uyarınca, yasadışı yollarla ülkeyi terk etmek isteyen Suriye vatandaşlarını yakalayan kolluk kuvvetlerince olaya ilişkin belgelerin hazırlandığını, ancak ilgili kişilerin sınır dışı edilme veya idari gözetim kararına tabi tutulmadıklarını ve geri gönderme merkezlerine yerleştirilmediklerini belirtmiştir. Edirne İdare Mahkemesi ayrıca, 6458 sayılı Kanun'un 52-60. maddelerinde öngörülen sınır dışı etme prosedürünün, Suriye vatandaşları için ancak Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesinde sayılan faaliyetlerde (terörizm gibi kamu düzenini tehdit eden faaliyetler, insanlığa karşı işlenen suçlar, menşe ülkelerinde işlenen suçlar için kovuşturmadan kaçma, bir iç savaşta savaşçı olarak faaliyetlere devam etme vb.) bulunmaları halinde değerlendirilebileceğini de eklemiştir. Kırklareli İl Göç İdaresi Müdürlüğü, başvuranın Türkiye topraklarını yasadışı yollarla terk etmeye çalışırken yakalanmasının ardından, hakkında herhangi bir sınır dışı etme veya idari gözetim kararı alınmaksızın 20 Haziran 2018 tarihi itibarıyla Hatay iline nakledildiğini açıklamıştır. Anılan Müdürlük, Göç-net veri tabanında yapılan araştırmada, başvuran için V-87 kodunun (menşe ülkelerine gönüllü olarak dönen yabancıları tanımlamak için kullanılır) girildiğinin tespit edildiğini de eklemiştir.

26. Başvuru sahibinin imzasını taşıyan 21 Haziran 2018 tarihli gönüllü geri dönüş başvuru formu önceden basılmış olup, aşağıda yer alan ifadeleri içermektedir:

«Gönüllü geri dönüş talebime istinaden menşe ülkemdeki genel durum ve güvenlik durumu hakkında yetkililer tarafından ayrıntılı olarak

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

bilgilendirildim. Gönüllü geri dönüşle, Türkiye Cumhuriyeti'nin bana sağlamış olduğu korumanın sona erdiğini biliyorum. Değerlendirmelerimin ardından, Suriye Arap Cumhuriyeti'ne gönüllü olarak geri dönme kararımı teyit ediyorum.

Bilgilerinize arz ederim. »

Form ayrıca Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nden bir yetkili ve bir tercüman tarafından da imzalanmıştır.

27. Başvuranın avukatları, 4 Temmuz 2018 tarihli bir dilekçeyle, başvuranın Suriye'ye sınır dışı edilmesine ilişkin olası bir kararın iptali için dava açmışlardır. Edirne Valiliği veya Hatay Valiliği'nin başvuran hakkında sınır dışı etme kararı vermesi gerektiğini belirten avukatlar, sınır dışı etme sırasında kararın tebliğ edilmesi ve karara itiraz hakkı gibi usule ilişkin güvencelere riayet edilmediğini ileri sürmüşlerdir. Geçici koruma statüsünde bulunan yabancıların sınır dışı edilmesinin, birkaç nadir istisna dışında, hukuka uygun olmadığını hatırlamışlardır.

28. Edirne İdare Mahkemesi, Edirne Valiliğinin başvuranın sınır dışı edilmesi kararının iptali için yapılan itirazı reddettiği 29 Haziran 2018 tarihli kararında şu ifadelerle yer vermiştir:

« Dosyanın incelenmesinden, başvuranın yasa dışı yollarla yurt dışına çıkmaya çalışırken 1. derece askeri yasak bölgede yakalandığı, hakkında herhangi bir sınır dışı veya idari gözetim kararı bulunmadığı halde ve geri gönderme merkezine yerleştirilmeden Edirne Valiliği tarafından 20.06.2018 tarihinde Hatay Valiliğine sevk edildiği tespit edilmiştir. Herhangi bir sınır dışı kararı bulunmamakla birlikte, sınır dışı işleminin iptali için temyiz başvurusunda bulunulduğu anlaşılmaktadır

Davalı idarenin savunmasında Edirne Valiliği tarafından başvuran aleyhinde verilmiş bir sınır dışı etme kararı bulunmadığı belirtildiğinden, 26 Temmuz 2018 tarihli ara kararımızla Hatay Valiliği'nden başvuran hakkında bir sınır dışı etme kararı verilip verilmediğini belirtmesi talep edilmiştir. [Hatay Valiliği] herhangi bir sınır dışı veya idari gözaltı kararı olmadığını belirtmiştir.

Mevcut davada, her ne kadar başvuran tarafından sınır dışı etme kararının iptali için temyiz başvurusunda bulunulmuş olsa da, başvuran aleyhinde herhangi bir sınır dışı etme işlemi başlatılmadığı ve dolayısıyla, idare mahkemesinde iptal başvurusunda bulunulabilecek nihai ve bağlayıcı herhangi bir işlem bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede, 2577 sayılı Kanun'un 15. maddesinin 1/b fıkrası uyarınca, davanın esastan incelenmeksizin reddedilmesi gerekmektedir»

29. Anayasa Mahkemesi, 12 Eylül 2018 tarihli bir kararla, başvuranın Suriye'ye gönderilmesine itirazını içeren başvurusunu aşağıda yer alan gerekçelerle kabul edilemez ilan etmiştir:

« Başvuran, sınır dışı etme kararının bir sonucu olarak hayatının, maddi ve manevi bütünlüğünün tehlikeye gireceğini ve ülkesinde kötü muamele görme riski bulunduğunu iddia etmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 25/07/2018 tarihli ve 35001 sayılı yazısında, başvuran hakkında herhangi bir sınır dışı kararı verilmediğini bildirmiştir.

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

6216 sayılı Kanun'un 46. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunabilmek için (...) başvuranın ihlale neden olduğu ileri sürülen kamusal işlem veya eylemden kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (...)

Mevcut davada, dosyanın incelenmesinden, sınır dışı edilmesine ilişkin bir kararın bulunmaması nedeniyle, başvuranın hiçbir kişisel hakkının ihlal edilmediği anlaşılmaktadır.

Yukarıda yer alan gerekçelerle, başvurunun, diğer kabul edilebilirlik koşulları bakımından incelenmesine gerek olmaksızın, *ratione personae* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.»

YASAL ÇERÇEVE VE KONUYLA İLGİLİ UYGULAMALAR

30. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 30 Mayıs 2018 tarihli talimatına göre, Türkiye'nin batı illerinde (Yunanistan veya Bulgaristan sınırlarında) yakalanan düzensiz göçmenler, serbest bırakılmamalı, bununla birlikte il göç müdürlüklerine sevk edilmelidir. Aynı talimata göre, Suriye uyruklu olan ve Türkiye'den yasa dışı yollarla çıkış yaparken yakalanan düzensiz göçmenler hakkında hiçbir sınır dışı etme veya idari gözetim kararı alınmamalıdır. Yetkili kolluk kuvvetleri tarafından dosyaları hazırlanır hazırlanmaz, bu göçmenlerin, Gaziantep ve Şanlıurfa'da bulunan geçici barınma merkezlerine (mülteci kamplarına) götürülmeleri gerektiği, işlemler ve transfer (yolculuk) ile ilgili tüm masrafların, 18 Mart 2018 tarihli AB-Türkiye Ortak Deklarasyonu kapsamında oluşturulan Komisyon tarafından yönetilen Avrupa Birliği Fonu tarafından karşılanacağı belirtilmiştir.

31. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Gönüllü Geri Dönüş" başlıklı 42. maddesi aşağıdaki hükümleri içermektedir:

«Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan gönüllü olarak ülkesine dönüş yapacaklara gerekli kolaylık gösterilir ve imkânlar ölçüsünde destek sağlanabilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş çalışmalarını, ilgili ülke makamları, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde planlayabilir, proje ve program hazırlayabilir ve uygulayabilir. Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanması amacıyla uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapabilir. Gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanmasına dair usul ve esaslar ile gönüllü geri dönüş yapanlara sağlanabilecek yardımlar Genel Müdürlük tarafından belirlenir».

32. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin "Genel Yükümlülükler" başlıklı 33. maddesi aşağıdaki gibidir:

« Geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancılar, kanunlara ve idari gerekliliklere uymakla yükümlü olup, aksine hareket edenler hakkında gerekli adli işlemler ile idari yaptırımlar genel hükümlere göre yerine getirilir.

Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar:

- a) Genel Müdürlük tarafından belirlenen ilde, geçici barınma merkezinde veya belirli bir yerde ikamet etmekle,
- b) Valilikler tarafından belirlenen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmakla,
- c) Çalışma durumuna ait güncel bilgileri otuz gün içinde bildirmekle,

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

- d) Gelir ve taşınmazlarını otuz gün içinde bildirmekle,
- e) Adres, medeni hâl ve ailelerindeki doğum ve ölüm gibi kimlik bilgisi değişikliklerinin yirmi iş günü içinde bildirmekle,
- f) Diğer kişisel verilerini yetkili makamlara vermekle,
- g) Kendilerine sağlanan hizmet, yardım ve diğer imkânlardan haksız olarak yararlandığının tespit edilmesi hâlinde, bedellerini geri ödemekle,
- h) Genel Müdürlük veya valilik tarafından yerine getirilmesi istenilen diğer hususlara uymakla, yükümlüdür. »

33. Geçici korumaya ilişkin 22 Ekim 2014 tarihli ve 6883 sayılı Yönetmeliğin "Gönüllü Geri Dönüş ve Üçüncü Ülkeye Çıkış" başlıklı 9. bölümünün 42. maddesi ile 29 Kasım 2017 tarihli ve 2017/10 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesinin "Gönüllü Geri Dönüş İlişkin İşlemler" başlıklı 5. bölümü, yabancıların menşe ülkelerine gönüllü geri dönüşlerine ilişkin işlemleri düzenlemektedir. Bu metinlerle ilgili uygulamada, ikamet edilen ilin göç idaresi müdürlüğü, kendi istekleriyle menşe ülkelerine döneceklerini beyan eden yabancılara, ülkeye dönmeleri halinde geçici koruma başvurularının kabul edilemeyeceğini gösteren belgeleri tebliğ etmektedir. İkamet edilen ilin valilikleri, uygun belgeleri hazırlayarak yabancılara sınırlara veya çıkış kapılarına yönlendirir. Yetkili makamlar, gerekli incelemelerin ardından yabancının Türk topraklarından çıkışını kolaylaştırır. Geçici korumaya ilişkin belgeler, bölgeden çıkışta toplanır ve daha sonra imha edilir. Gönüllü geri dönüş yoluyla ülkeyi terk eden yabancılara ilişkin bilgiler, ülkeyi terk ettikleri sınır karakolunda kaydedilir ve gönüllü geri dönüş nedeniyle geçici koruma statüsü sona erer. Suistimallerin önüne geçmek amacıyla, Suriyeliler için gönüllü geri dönüş formu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) temsilcisi veya onun yokluğunda Kızılay temsilcisi tarafından imzalanmaktadır. BMMYK temsilcisinin ve Kızılay temsilcisinin bulunmadığı durumlarda form, valilik tarafından yetkilendirilen sivil toplum temsilcisi veya valilik nezdinde görev yapan İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu temsilcisi tarafından imzalanır.

2017-2019 yılları arasında Suriye'deki durum ve Suriyeli mültecilerin durumuyla ilgili bilgilerin bir özeti, *M.D. ve Diğerleri / Rusya* (no. 71321/17 ve 8 diğerleri, §§ 34-37, 14 Eylül 2021) kararında bulunabilir.

HUKUK BAKIMINDAN

I. MAHKEME TARAFINDAN OLAYLARIN TESPİT EDİLMESİ

34. Mahkeme, öncelikle, 20 Haziran 2018 tarihinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün (Ankara'da bulunmaktadır) Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğüne Yunanistan sınırına bitişik yasak bölgede yakalanan başvurunu ve diğer kişileri Hatay'a nakletme talimatı verdiğini kaydeder. Bu talimatta, başvuranın Edirne'den Hatay'a naklinin, kendisi talep ettiği için değil, Göç

İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bu yönde karar vermesi nedeniyle gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

35. Hükümet, başvuranın Edirne'de tutuklandığı gün, Suriye'ye dönmek istediğini ifade ettiğini belirtmiştir. Ancak Mahkeme, bu iddiayı destekleyecek başvuran tarafından imzalanmış yazılı bir belge bulunmadığını gözlemlemektedir. Ayrıca, ilgili iki makam, başvuranın Edirne'de böyle bir talepte bulunduğunu ve Hatay'a naklinin bu talebe dayandığını birbirlerine bildiren herhangi bir iç belge teatisinde bulunmamıştır.

36. Mahkeme, başvuranın Meriç'te tutuklanmasından, Hatay'dan Suriye'ye gönderilmesine kadar, bir makamdan diğerine nakledilmesine ilişkin belgelerin, başvuranı götüren makamların, onun gözetimine ilişkin sorumluluğu, kabul eden makamlara devrettiğini gösterdiğini kaydeder. Bu belgelerdeki ifadeler, başvuranın, Yunanistan-Türkiye sınırı yakınlarında tutuklandığı andan Suriye'ye geçtiği ana kadar, her zaman yetkililerin kontrolü altında olduğunu ve yaklaşık iki gün süren bu süre boyunca serbestçe hareket edemediğini göstermektedir.

37. Hükümet'in, başvuranın yakalandıktan sonra kimliğini yetkililere açıklamadığı ve bunun da ilgili makamların kendisine geçici koruma statüsü verildiğini fark etmelerini engellediği iddiasına ilişkin olarak, Mahkeme, Meriç jandarmasının Edirne Valiliğine gönderdiği listede başvuranın kimliğinin doğru bir şekilde belirtildiğini, ancak ikinci isminin belirtilmediğini (Muhammad Fawzi yerine Muhammad) gözlemlemektedir. Öte yandan Mahkeme, başvuranın kimliğinin, Suriye sınırında bir şehir olan Hatay'da hazırlanan gönüllü geri dönüş formunda, bu kez geçici koruma statüsü altına alındığını gösteren yabancı kimlik kartında yer aldığı haliyle, "isim" başlığı altında "M. Fawzi" ibaresiyle doğru bir şekilde belirtildiğini kaydeder. Mahkeme, yetkililerin, başvuranın Suriye'ye sınır dışı edilmeden önce kimliğini ve dolayısıyla geçici koruma statüsüne sahip olduğunu bildikleri veya bilebilecek durumda oldukları sonucuna varmaktadır.

38. Dosyanın incelenmesinden, başvuranın Suriye'ye dönmeden hemen önce Hatay'da imzaladığı belgenin bir kopyasına sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, başvuranın avukatları, başvuran tarafından imzalanan bu belgenin Suriye'ye sınır dışı etme emri olduğunu varsayarak, olası bir sınır dışı etme kararının iptali için Edirne İdare Mahkemesi'ne itirazda bulunmuştur. Bu hususlar, başvuranın, Suriye'ye gönderilmeden önce Hatay'da imzaladığı belgenin aslında bir gönüllü geri dönüş formu olduğunu, ancak idarenin Edirne İdare Mahkemesi'ne cevaben görüşlerini sunmasıyla öğrendiği yönündeki iddiasını desteklemektedir.

39. Mahkeme ayrıca, başvuranın Türkiye ve Yunanistan sınırı yakınlarında tutuklanmasının ardından Suriye'ye dönmek istemesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı kanaatindedir. Hâlihazırda ailesi Almanya'da bulunan başvuranın, Suriye'ye, özellikle de Halep çevresindeki savaş

bölgesine dönmesi ve böylece Türkiye'deki geçici koruma statüsünden yararlanma hakkını kaybetmesi için hiçbir neden bulunmamaktadır. Nitekim başvuran, hızla Suriye'yi terk ederek, yasadışı bir şekilde de olsa Almanya'ya ailesinin yanına gitmenin bir yolunu bulmak üzere Türkiye'ye geri dönmüştür.

40. Yukarıda yer alan unsurlar ışığında Mahkeme, mevcut davanın gereklilikleri bakımından aşağıdaki temel olguların tespit edildiğini düşünmektedir.

Başvuran, Türkiye-Yunanistan sınırı yakınlarında jandarmalar tarafından yakalanmasının ardından, Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün talimatıyla, önce Edirne ve ardından Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğü görevlilerinin gözetimi altında Hatay'a nakledilmiştir. Başvuran, Hatay'da içeriğini bilmediği, ancak daha sonra menşe ülkesine gönüllü geri dönüş formu olduğu ortaya çıkan bir belgeyi imzaladıktan sonra, kendi isteği dışında ve sınır dışı etme kararı olmaksızın Suriye'ye geri gönderilmiştir. Bu belgeyi imzalarken, başvurana bir avukat veya mevzuatta belirtilen kuruluşlardan birinin temsilcisi tarafından yardım edilmemiştir ve uygulamada kendisine bir tercüman tarafından yardım edilip edilmediği açık değildir. Bu noktada Mahkeme, başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesi tarafından sağlanan korumadan tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde, yani bilinçli ve bilerek feragat ettiğinin tespit edilmediği kanaatindedir. Ayrıca, 19 Haziran 2018 tarihinde Meriç'te, Yunanistan sınırı yakınlarında tutuklanmasından Hatay/Cilvegözü sınır kapısından Suriye'ye götürülmesine kadar geçen sürede, başvuran özgürlüğünden mahrum bırakılmış ve hareket etme veya seyahat etme özgürlüğüne sahip olmamıştır. Ayrıca Mahkeme, başvuranın ayrıntılı açıklamaları ve dosyada yer alan ve Hükümet tarafından da itiraz konusu yapılmayan fotoğraflar ışığında, Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya otobüs transferi sırasında, yemek ve tuvalet molaları dışında, başvuranın ve diğer bekâr Suriyelilerin çiftler halinde kelepçelendiğini not etmektedir.

II. HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZI VE BAŞVURUNUN KABULEDİLEBİLİRLİĞİ HAKKINDA

41. Hükümet, başvuranın, Edirne'den Hatay'a yirmi saat kadar süren otobüsle transferi sırasında ellerinin kelepçelenmesi suretiyle Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muameleye maruz bırakıldığı yönündeki şikâyetiyle ilgili olarak iç hukuk yollarının tüketilmediğini savunmaktadır. Hükümet, başvuranın, yerel mahkemeler önündeki yargılamaların hiçbir aşamasında böyle bir iddiada bulunmadığını belirtmektedir. Başvuranın, yolculuk sırasında ellerinin kelepçelenmesi nedeniyle şikâyetçi olmak için İdare Mahkemesi önünde yetkilerin kötüye kullanıldığı iddiasıyla tazminat davası açması gerektiğini ileri sürmektedir.

42. Başvuran, bu itiraza karşı çıkmaktadır. Başvuran, kelepçelemenin, sınır dışı edilmek üzere gözaltına alınan kişiler için olağan bir uygulama olarak kabul edildiğini savunmaktadır. Devlet görevlileri tarafından özgürlüğü kısıtlanan kişinin kelepçelenmesi normal olduğundan, iptal davasında veya tazminat talebinde başarılı olmayı beklemek gerçekçi olmayacaktır. Başvuran, Anayasa Mahkemesi'nin bu davaya ilişkin kararında, bahsekonu şikâyetler için iç hukuk yollarının tüketilmesi yükümlülüğünden bahsedilmediğine işaret etmektedir.

43. Mahkeme, başvuranın Edirne'den Hatay'a nakli sırasında kelepçelendiğini Edirne İdare Mahkemesi'ne sadece Türkiye'den Suriye'ye zorla götürüldüğü iddiası bağlamında bildirdiğini kaydeder. Dolayısıyla, bu bağlamda, İdare Mahkemesince, hâlihazırda işbu Mahkemede incelenmekte olan türden bir şikâyetin incelenmesi istenmemiştir. Buna karşın Mahkeme, başvuranın bu şikâyetini Mahkeme'ye yaptığı başvurudakine benzer ifadelerle, Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda da dile getirdiğini gözlemlemektedir. Her ne kadar bu şikâyet hakkında doğrudan bir karar vermemiş olsa da, anılan mahkemenin, başvuranın bir sınır dışı kararına ve dolayısıyla Suriye'ye zorla gönderilmeye maruz kalmadığını düşündüğü için, bu şikâyeti zımnen reddettiği söylenebilir.

Dolayısıyla, Hükümet'in itirazının kabul edilemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

44. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olmadığını veya Sözleşme'nin 35. maddesi uyarınca başka bir gerekçe ile kabuledilemez olmadığını tespit eden Mahkeme, başvurunun kabuledilebilir olduğuna karar vermiştir.

III. BAŞVURANIN SURİYE'YE GÖNDERİLMESİ NEDENİYLE, TEK BAŞINA VEYA 13. MADDE İLE BİRLİKTE ELE ALINDIĞINDA, SÖZLEŞME'NİN 2. VE 3. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

45. Başvuran, Haziran 2018'de tutuklanmasının ardından Türk makamları tarafından hukuka aykırı bir şekilde Suriye'ye sınır dışı edilmesi ve bu durumun hayatını ve fiziksel bütünlüğünü tehlikeye atması sebebiyle şikâyetçi olmuştur. Başvuran, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri ile 7 No.lu Protokol'ün 1. maddesine atıfta bulunmaktadır.

Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 13. maddesinin gerektirdiği şekilde, 2 ve 3. maddeler kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin olarak etkili bir iç hukuk yoluna sahip olmadığından dolayı şikâyetçi olmaktadır.

46. Mahkeme, başvuranın şikâyetlerinin, tek başına veya 13. madde ile birlikte, Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından incelenmesinin daha uygun

olacağı kanaatindedir (bkz. *N.A. / Birleşik Krallık*, no. 25904/07, § 95, 17 Temmuz 2008, ve *Said / Hollanda*, no. 2345/02, § 37, AİHM 2005-VI).

Sözleşme'nin 3. ve 13. maddeleri aşağıdaki gibidir:

Madde 3

Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz

Madde 13

Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir

47. Hükümet, başvuranın kendi özgür iradesiyle ülkesine döndüğünü ve sınır dışı edilmesi yönünde bir karar alınmadığını savunarak bu iddialara itiraz etmiştir.

A. Tarafların görüşleri

1. Başvuran

48. Başvuran, Suriye'ye zorla geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerinin ihlal edildiği iddialarına ilişkin olarak, 21 Haziran 2018 tarihinde Suriye'ye zorla geri gönderilmesi için hiçbir yasal dayanak bulunmadığını ileri sürmektedir. Başvurana göre, pek çok Suriyeli mülteci, sanki bunu yapmaya "gönüllülmüş" gibi ülkelerine dönmeye zorlanmıştır. Özellikle 2019 yazından bu yana binlerce Suriyeli baskı altında ya da yanlış yönlendirilerek ülkelerine geri döndürülmüştür. Tıpkı onlar gibi, başvuran da belgeleri imzalamasının sonuçları hakkında bilgilendirilmemiştir. Başvuran, belgeyi imzaladığı sırada tercümanın orada bulunmamasından dolayı, gönüllü geri dönüş formunun önceden imzalanmış olması gerektiğini varsaymaktadır. Daha da önemlisi, kendisine bir avukat veya üçüncü bir taraf (bir BMMYK yetkilisi veya bir STK üyesi) gibi bu konuda yetkili bir kişi tarafından yardım edilmediğini iddia etmektedir. Başvuran, elleri kelepçeli ve özgürlüğünden mahrum bir şekilde Hatay'a kadar oldukça uzun ve yorucu bir yolculuk yaptığını ve kendisine zorla imzalatılan belgeler hakkında herhangi bir bilgi edinemediğini eklemiştir. Başvuran, imzalamaya zorlandığı belgenin bir "sınır dışı emri" olduğunu düşündüğü için, Suriye'ye gönderilmesinin ardından avukatları sınır dışı kararının iptali için temyiz başvurusunda bulunmuştur.

49. Başvuran, imzaladığı belgenin bir nüshasının kendisine verilmediğini hatırlatmaktadır. Aksi olsaydı, uygulanan prosedüre İdare Mahkemesi önünde itiraz etmiş olacağını belirtmektedir. Ayrıca, Edirne İdare Mahkemesi önündeki dava sırasında, gönüllü geri dönüş prosedürünün tartışılmadığını veya incelenmediğini ve imzalı formun hiçbir kopyasının idare tarafından sunulmadığını iddia etmektedir.

50. Başvuran ayrıca, 2 ve 3. maddeler kapsamındaki şikayetlerine ilişkin olarak, Sözleşme'nin 13. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili bir iç hukuk yolu bulunmadığını iddia etmektedir. Özellikle, yetkililerin gözetimi altındayken dış dünyayla hiçbir teması olmadığı için, sınır dışı edilmeden önce Suriye'ye gönderilmesine itiraz etmek için gerçekçi bir fırsatı olmadığını vurgulamıştır. Başvurana göre, Edirne İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi, Suriye'ye zorla geri gönderildiği iddiasını yeterince incelememiştir.

2. Hükümet

51. Hükümet, başvuran hakkında herhangi bir sınır dışı etme kararı bulunmadığını belirtmiştir. Başvuranın 20 Haziran 2018 tarihinde Meriç jandarması tarafından yasak bir bölgede yakalandığını ve daha sonra Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğüne sevk edildiğini belirtmektedir. Hükümet'e göre, başvuran ülkesine dönmek istediğini belirttiği için Hatay'a nakledilmiştir ve nakil sırasında özgürlüğünden mahrum bırakılmamıştır. Yetkililere, kendi isteğiyle ülkesine dönmek istediğini bildirdiği için, bu isteğini yerine getirmek üzere Hatay'a nakledilmiştir.

52. Hükümet, başvuranın menşe ülkesine dönüşünün, başvuranın gönüllü geri dönüş prosedüründen yararlanma isteğine uygun olarak Hatay/Cilvegöz kara sınırı üzerinden gerçekleştiğini belirtmektedir. Başvuran gönüllü geri dönüş formunu kendi isteğiyle imzalamıştır. Başvuran, imza atarken kendisine bir tercüman eşlik etmiş ve alınan idari karar hakkında bilgilendirilmiştir. Başvuranın gönüllü olarak ülkesine dönmesinin ardından, resmi kayıtlarda kendisi için V-87 (kendi isteğiyle ülkesine dönen yabancılar için) ve Ç-114 (yasal takibata maruz kalan ve bir yıl boyunca giriş yasağı olan yabancılar için) belgeleri düzenlenmiştir.

53. Hükümet, başvuranın yakalandığı sırada adının Muhammed olduğunu ve 1997 yılında Halit ve Nalud'dan doğduğunu söylediğini ve bu bilgiye dayanarak yapılan aramalar sonucunda yetkililerin başvuranın geçici koruma statüsünden yararlandığını tespit edemediklerini belirtmiştir. Hükümet bu nedenle, sınır dışı etme ve idari gözetim kararı alınmadan önce, başvuranın ülkesine gönüllü olarak dönme isteğinin ardından, menşe ülkesine dönüş prosedürünün bir parçası olarak Hatay İl Göç Müdürlüğüne nakledildiğini eklemiştir.

54. Hükümet bu bağlamda, yetkililerin, aşağıda aktarılan 29 Kasım 2017 tarihli ve 2017/10 sayılı Genelge hükümlerini uyguladıklarını hatırlatmıştır:

«Ülkemizde geçici koruma statüsünde bulunan yabancılardan Türkiye'den düzensiz çıkış yapmak suretiyle kamu düzenini ihlal edenlerin geçici korumaları, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 8. maddesi kapsamında valilik tarafından yapılacak inceleme sonucunda iptal edilecektir. Geçici korumaya kabul edilmeyen yabancılara gelince, bu kişilerin geçici koruma altına alınıp alınmayacağına ilişkin karar ilgili valiliklere aittir.»

3. Müdahil olan üçüncü taraflar (Uluslararası Af Örgütü)

55. Müdahil olan üçüncü tarafa göre, vatandaş olmayanların menşe veya mutlak ikamet ülkelerine geri dönüşlerinin alabileceği hukuki ve maddi biçimler arasında, "gönüllü geri dönüş" kavramı, hâlihazırda ortak bir tanımdan veya yaygın olarak kabul edilen koşullardan yoksundur. Müdahil olan üçüncü taraf, gönüllü geri dönüşün genellikle, geri gönderilmeyi kabul eden kişinin daha aktif katılımını teşvik eden bir süreç olarak tanımlandığını açıklamaktadır. Uluslararası veya bölgesel düzeyde yeknesak standartların bulunmaması, devletlerin geri dönenlere yönelik farklı derecelerde usuli güvenceleri içeren farklı gönüllü geri dönüş programları uygulamasına yol açacaktır. Müdahil olan üçüncü taraf için bu programlarla ilgili başlıca endişe kaynağı, gönüllü geri dönüş senaryolarında rızanın gerçekten var olup olmadığının devlet tarafından değerlendirilmesi hususudur. Uluslararası Af Örgütü'nün, 2015 yılı itibarıyla bazı vakalarda mülteci ve sığınmacıları Suriye ve Irak gibi ülkelere "gönüllü geri dönüş" zorlamak için zorlayıcı veya aldatıcı uygulamaların kullanıldığını tespit ettiği durumlar olmuştur. Örneğin, göçmenleri gönüllü geri dönüşü tercih etmeye zorlama etkisine sahip kasıtlı olarak sert kabul koşullarının uygulanması, müdahil olan üçüncü tarafın gözünde, bu kişilerin gerçek, tam olarak bilgilendirilmiş ve geçerli rızaları olmaksızın devletin yetki alanından çıkarılması anlamına gelmektedir.

56. Müdahil olan üçüncü taraf ayrıca, "gönüllü geri dönüşlerin", "geri itme" riskine yol açabileceğini açıklamaktadır. Hangi durumların geri itme değil de "geri dönüş" teşkil ettiğine dair anlayışın genişletilmesi, uluslararası hukukun diğer belgelerinde kullanılan terimlerde de görülecektir. Örneğin, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesi'nin 33. maddesi, devletlerin tehlikede olan bir mülteciyi "her ne şekilde olursa olsun" sınır dışı etmesini veya geri itilmesini yasaklamakta, böylece geri dönüşleri gerçekleştirmek için kullanılabilir yöntemlerin veya yasal biçimlerin kısıtlanmaması gerektiğini öngörmektedir.

57. Müdahil olan üçüncü taraf, Mahkeme'yi, aslında zorla geri göndermeleri gizleyebilecek nitelikte olan "gönüllü geri dönüş" programları konusunu değerlendirirken, uluslararası kurumların gözlemlerini gerektiğinde dikkate almaya ve Sözleşme tarafından güvence altına alınan haklara uygun olmaları için, bu tür programlarda uygulanması gereken usuli ve maddi güvenceler hakkında açıklama yapmaya davet etmektedir.

58. Müdahil olan üçüncü taraf, Türkiye'de göçmenlerin alıkonulması bağlamında değerlendirilen, hukuka aykırı olarak özgürlükten mahrum bırakılma durumunda etkili başvuru hakkına ilişkin olarak, göçmenlerin alıkonulma durumunda sahip oldukları haklar da dâhil olmak üzere, Türkiye'nin, yabancıların ülkeye girişi, ülkede kalışı ve sınır dışı edilmesine ilişkin yükümlülüklerini kapsamlı bir şekilde düzenlemek amacıyla 2014

yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edildiğini hatırlatmaktadır. Bu kanunun, Mahkeme'nin *Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye* (no. 2) (no. 50213/08, 27 Temmuz 2010) kararında tespit etmiş olduğu, bu alandaki Türk mevzuatının boşluklarını doldurması amaçlanmıştır. Ancak, müdahil olan üçüncü tarafın, Eylül 2015'te çeşitli gözaltı merkezlerinde tutulan göçmenlerden kendilerine iletilen iddialara göre, bazı göçmenler açıkça talep etmelerine rağmen pratikte dış dünyayla temastan yoksun olup, ne avukatlarıyla ne de aile üyeleriyle görüşebilmektedir. Davaya müdahil olan üçüncü taraf, Mahkeme'nin mevcut davada 6458 sayılı Kanun'da öngörülen hak ve yükümlülüklerle uygulamada riayet edilip edilmediğinin bu kapsamda gözden geçirmesinin yararlı olacağını değerlendirmektedir.

B. Münferiden ele alındığı takdirde, başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak

1. Genel ilkeler

59. Bir ön husus olarak Mahkeme, artan göçmen ve sığınmacı akını olgusuyla bağlantılı zorlukları küçümsemediğini vurgulamak ister; bu zorluklar, Avrupa sınırlarında, özellikle de iç savaşın hüküm sürdüğü ülkelerle kara veya deniz sınırı olan Sözleşme'ye taraf Devletler için düzensiz göç açısından özel komplikasyonlar içermektedir. Bununla birlikte, Sözleşme'nin 3. maddesinin mutlak niteliği göz önüne alındığında, Mahkeme ancak, bu tür faktörlerin, Sözleşme'ye taraf Devletleri bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerinden muaf tutamayacağı yönündeki yerleşik içtihadını yineleyebilir (bkz. örneğin, *F.G. / İsveç* [BD], no. 43611/11, § 127, 23 Mart 2016, ve *Babajanov / Türkiye*, no. 49867/08, § 43, 10 Mayıs 2016).

60. Mahkeme, genel mahiyette, yakın zamanda *Khasanov ve Rakhmanov / Rusya* [BD] (no. 28492/15 ve 49975/15, §§ 93-116, 29 Nisan 2022) kararında yabancıların kötü muameleye maruz kalma riskinin bulunduğu bir ülkeye gönderilmelerinin yasaklanmasına ilişkin olarak değinilen ilkelerin mevcut davada da geçerli olduğu kanaatindedir. Nitekim, Sözleşme'ye taraf Devletler, yerleşik uluslararası hukukun bir gereği olarak ve Sözleşme de dahil olmak üzere antlaşmaların yükümlülüklerine halel getirmeksizin, vatandaşı olmayanların girişini, kalışını ve sınır dışı edilmesini kontrol etme hakkına sahiptir. Ancak, bir yabancıнын Sözleşme'ye taraf Devlet tarafından zorla sınır dışı edilmesi, 3. madde kapsamında bir sorun teşkil edebilir ve dolayısıyla, ilgili kişinin varış ülkesine geri gönderilmesi durumunda, 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağına inanmak için önemli gerekçelerin bulunması halinde, ilgili Devletin Sözleşme kapsamındaki sorumluluğu söz konusu olabilir. Bu durumda, 3. madde, söz konusu kişiyi o ülkeye göndermeme yükümlülüğünü

gerektirir (*F.G. / İsveç* [BD], no. 43611/11, § 111, 23 Mart 2016, ve *A.M. / Fransa*, no. 12148/18, § 113, 29 Nisan 2019).

61. Bir yabancının zorla gönderilmesini içeren vakalarda, güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin uygulanması ve yürütülmesinin birincil derecede sorumluluğu ulusal makamlardadır ve bu nedenle sözkonusu mercilerin, başvuranlar tarafından ifade edilen kaygıları incelemeleri ve Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında varış ülkesine geri gönderilmeleri halinde karşılaşılabilecekleri riskleri değerlendirmeleri gerekmektedir (*M.A. / Belçika*, no. 19656/18, § 78, 27 Ekim 2020).

62. Bununla birlikte Mahkeme, ilgili Sözleşme'ye taraf Devlet makamları tarafından yapılan değerlendirmenin, ulusal verilerle ve güvenilir ve tarafsız niteliği haiz diğer Sözleşme'ye taraf Devletler veya üçüncü Devletler, Birleşmiş Milletler kuruluşları ve ciddiyetleri konusunda itibar sahibi sivil toplum kuruluşları gibi diğer kaynaklardan elde edilen verilerle yeterince desteklenip desteklenmediğini doğrulamalıdır (bkz. özellikle, *N.A. / Birleşik Krallık*, yukarıda anılan, § 119, *F.G. / İsveç* [BD], yukarıda anılan, § 117, ve *M.S. / Slovakya ve Ukrayna*, no. 17189/11, § 114, 11 Haziran 2020).

63. Mahkeme, zorla sınır dışı edilme vakalarında gerçek bir kötü muamele riskinin varlığını değerlendirirken, titiz kriterler uygulamalıdır (bkz. *Chahal / Birleşik Krallık*, 15 Kasım 1996, § 96, *Hüküm ve Karar Raporları* 1996-V, *Saadi / İtalya* [BD], no. 37201/06, § 128, AİHM 2008, ve *X. / İsviçre*, no. 16744/14, § 61, 26 Ocak 2017). İspat yükümlülüğüne ilişkin olarak, Mahkeme, ilke olarak, itiraz edilen tedbirin uygulanması halinde, 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riske maruz kalacağına inanmak için önemli gerekçeler bulunduğunu ortaya koyabilecek kanıtları sunma yükümlülüğünün başvurana ait olduğunu hatırlatır. Bu tür kanıtların sunulduğu durumlarda, bu konudaki şüpheleri gidermek Hükümetin görevidir (*Saadi* [BD], yukarıda anılan, §§ 129-132, *F.G.* [BD], yukarıda anılan, § 120 ve *M.A.*, yukarıda anılan, § 79).

64. Ancak, taraflar arasındaki ispat yükümlülüğüne ilişkin kurallar, başvuranların Sözleşme'nin 3. maddesi ile korunan haklarını anlamsız hale getirmemelidir. Bir sığınmacı veya mültecinin yurt dışında delil toplarken karşılaşılabileceği zorlukların da dikkate alınması önemlidir (*J.K. ve Diğerleri / İsveç* [BD], no. 59166/12, § 97, 23 Ağustos 2016).

65. Mahkeme keza, iltica talebinin değerlendirilmesi prosedürüne ilişkin olayların gerçekliğini tespit etme yükümlülüğünün, hem başvuru sahibine hem de yetkili ulusal makamlara ait olduğunu hatırlatır. Başvuranın sistematik olarak kötü muameleye maruz kalan bir grubun parçası olabileceğinin ulusal makamlara bildirilmesi halinde, sözkonusu makamlar, ilgili kişinin kişisel olarak maruz kaldığı riski resen değerlendirmeye çalışmalıdırlar (*M.A.*, yukarıda anılan, §§ 80-81).

66. Kötü muamele riskinin varlığını teyit etmek için Mahkeme, başvuranın gideceği ülkeye gönderilmesinin öngörülebilir sonuçlarının varlığını, o ülkedeki genel durumu ve ilgili kişiye özgü koşulları dikkate almak suretiyle incelemelidir. Dolayısıyla, bir başvuranın sistematik olarak kötü muameleye maruz kalan bir gruba ait olduğunu iddia ettiği durumlarda, Mahkeme, başvuranın sözkonusu uygulamanın var olduğunu ve kendisinin sözkonusu gruba ait olduğunu ispatlamak için ciddi ve bariz gerekçeler olduğunu göstermesi halinde Sözleşme'nin 3. maddesinin korumasının devreye gireceğini düşünmektedir (*J.K. ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, § 104, *A.M.*, yukarıda anılan, § 119, *D ve Diğerleri/Romanya*, no. 75953/16, § 63, 14 Ocak 2020 ve *M.A.*, yukarıda anılan, § 81).

67. Bununla birlikte, belirli bir ülkedeki genel durumun değerlendirilmesiyle ilgili olarak, uluslararası koruma başvurusunu inceleyen ulusal makamlar bilgiye tam erişime sahiptir. Bu nedenle, başka bir ülkedeki genel duruma ilişkin gerçekler, yetkili ulusal göçmenlik makamları tarafınca tespit edilmelidir (*J.K. ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 98; ayrıca bkz. *F.G.* [BD], yukarıda anılan, § 126, ve *M.A.*, yukarıda anılan, § 82).

68. Güvence altına alınan hakkın mutlak niteliği nedeniyle, tehlikenin kamu hizmetinde olmayan kişi veya gruplardan kaynaklandığı durumlarda da 3. maddenin uygulanması yadsınamaz. Ancak, riskin gerçekten var olduğu ve varış ülkesi makamlarının uygun koruma sağlayarak bunu önleyebilecek durumda olmadığı gösterilmelidir (*Hirsi Jamaa ve Diğerleri / İtalya* [BD], no. 27765/09, § 120, AİHM 2012).

69. Mahkeme, 3. maddeye aykırı bir muamelenin gerçek bir risk oluşturduğuna inanmak için esaslı gerekçeler bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla, kendisine sunulan veya gerektiğinde resen elde ettiği tüm delillere dayanır. Kanıtların değerlendirilmesine ilişkin olarak, Mahkemenin içtihadına göre, riskin varlığının öncelikle sözkonusu devletin sınır dışı etme sırasında farkında olduğu veya olması gerektiği koşulları dikkate alarak değerlendirilmesi gerekmektedir (*Hirsi Jamaa ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, § 121, *J.K. ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, § 87, *X*, yukarıda anılan, § 62 ve *N.A. / Finlandiya*, no. 25244/18, § 74, 14 Kasım 2019).

2. Bu ilkelerin mevcut davaya uygulanması

70. Mahkeme, ilk olarak, ulusal makamların başvurana ve ailesinin diğer üyelerine 2014 yılında Türkiye'ye geldiklerinde zaten "geçici koruma" sağladığını hatırlatır. Türk mevzuatı, Avrupa ülkeleri dışındaki ülkelerin vatandaşlarına mülteci statüsü verilmesine izin vermediğinden, o dönemde, başvuranın ve ailesinin Suriye'ye geri gönderilmeleri halinde Sözleşme hükümlerine aykırı bazı risklerle karşılaşabileceklerini düşündükleri için, Türk makamlarının, başvurana geçici koruma sağladıkları varsayılabilir.

71. Mahkeme ayrıca, başvuranın Türkiye'ye birlikte giriş yaptığı babasına, 2015 yılında Almanya'ya seyahat edebildiğinde Alman makamları tarafından mülteci statüsü verildiğini gözlemlemektedir. Bu yeni husus, başvuran ve ailesinin Suriye'ye sınır dışı edilmeleri halinde Sözleşme'ye aykırı muameleyle maruz kalma riski altında oldukları iddiasını desteklemektedir.

72. Başvuranın geri gönderildiği Suriye'nin kuzey kesiminin resmî Suriye makamlarının kontrolünde olmaması, başvuranın karşılaşacağı riskler bakımından hiçbir etkiye sahip olamazdı. Olayların yaşandığı dönemde, sözkonusu bölgenin ne Suriye Hükümeti'nin ne de muhalif grupların kontrolünde olan bir savaş bölgesi olduğu herkes tarafından biliniyordu. Nitekim, Birleşmiş Milletler organları tarafından o dönemde yayınlanan ve başvuranın geri gönderildiği dönemi de kapsayan bilgiler, devam eden çatışmalar ve sivillerin maruz kaldığı şiddet ve keyfi gözaltılar nedeniyle Suriyelilerin ülkelerine zorla geri gönderilmelerinin tavsiye edilmediğini açıkça ortaya koymaktadır (bkz., aynı anlamda, *M.D. ve Diğerleri / Rusya*, no. 71321/17 ve 8 diğerleri, § 95, 14 Eylül 2021, ve bu kararda Birleşmiş Milletler organlarının bulgularına yapılan atıflar).

73. Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme, mevcut davada, başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesi halinde 3. maddeye aykırı muameleyle maruz kalacağına dair gerçek bir risk bulunduğunu ortaya koyabilecek unsurların var olduğu kanaatindedir. Dolayısıyla, bu konudaki olası şüpheleri gidermek Hükümetin göreviydi.

74. Ancak dosyanın incelenmesinden, başvuranı Suriye'ye geri iten ulusal makamların, başvuranın bu ülkede karşılaşabileceği riskleri gerektiği gibi incelemeyeceği anlaşılmaktadır. Başvuranın imzaladığı matbu formda, "(kendi) menşe ülkesindeki genel ve güvenlik durumu hakkında yetkililer tarafından ayrıntılı olarak bilgilendirildiği" ifadesinin yer aldığı doğrudur. Ancak Mahkeme, başvuranın haberdar olduğunu reddettiği bu formun, başvuranın Suriye'deki kişisel durumuna ilişkin herhangi bir ayrıntı içermediğini ve başvuranın geçici koruma altına alınmasını haklı kılan olası riskin neden artık mevcut olmadığını açıklamadığını gözlemlemektedir (bkz., *mutatis mutandis*, *M.A.*, yukarıda anılan, § 90). Yetkililerin, başvurana, Suriye'ye gönüllü geri dönüş için önceden basılmış bir form imzalattığı ve akıbetiyle ilgili başka hiçbir endişe duymadan onu derhal bu ülkeye geri gönderdiği anlaşılmaktadır. Sözleşme'nin 3. maddesi ile güvence altına alınan haklardan feragat edilebileceğini varsaysak bile, başvuran, her halükârda, Türkiye'yi terk ederek, yerleşik içtihadın gerektirdiği şekilde, 3. madde kapsamında elde ettiği korumadan (bkz., yukarıdaki 40. paragraf) tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde, yani bilinçli ve bilerek feragat etmemiştir (*M.A.*, yukarıda anılan, § 61).

75. Mahkeme ayrıca hükümetin, Türk mevzuatının geçici koruma altındaki bir yabancıнын sınır dışı edilmesine yalnızca istisnai durumlarda izin verdiği

yönündeki gözlemlerini de dikkate almaktadır. Mahkeme, başvurana ilgili olarak bu tür istisnai koşulların ileri sürülmediğini ve bu nedenle mevcut davada geçerli olma ihtimalinin düşük olduğunu kaydeder.

76. Yukarıda belirtilenler göz önüne alındığında, Mahkeme, mevcut davada, başvuranın Suriye'de 3. maddeye aykırı muameleye maruz kalacağına dair gerçek bir risk olduğu sonucuna varılabilecek ciddi ve kanıtlanmış olgular bulunduğu ve hükümetin bu konudaki muhtemel şüpheleri gidermediği kanaatindedir. Mahkeme, ulusal makamların, başvuranı Suriye'ye naklederek, riskleri tam olarak bilmelerine rağmen onu Sözleşme'ye aykırı muameleye maruz bıraktıkları sonucuna varmıştır. Sonuç olarak, başvuranın Suriye'ye nakledilmesi, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açmıştır.

C. Başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesine itirazının mümkün olmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesinin ihlal edildiği iddiası hakkında

1. Genel ilkeler

77. İlk olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak, 13. maddesinin, yabancıların ve özellikle de potansiyel veya reddedilen sığınmacıların zorla gönderilmesi vakalarına uygulanmasına ilişkin yerleşik içtihadının, örneğin *M.S.S. / Belçika ve Yunanistan* [BD] (no. 30696/09, §§ 286-293, AİHM-2011) ve *Hirsi Jamaa ve Diğerleri* [BD] kararında olduğu üzere (yukarıda anılan, §§ 197-200), mevcut davada da geçerli olduğu kanaatindedir. Bu bağlamda, temel kaygısının, başvuranı kaçtığı ülkeye keyfi olarak geri gönderilmesine karşı koruyacak etkili güvencelerin bulunup bulunmadığını tespit etmek olduğunu vurgulamaktadır (*M.S.S.* [BD], yukarıda anılan, §§ 286-287, ve *I.M. / Fransa*, no. 9152/09, § 127, 2 Şubat 2012).

78. Madde 13'ün Sözleşmecî Devletlere yüklediği yükümlülüğün kapsamı, başvuranın şikayetine göre değişmektedir. Bununla birlikte, her durumda, 13. maddenin gerektirdiği başvuru yolu, hukukta olduğu kadar uygulamada da "etkili" olmalıdır (*Kudla / Polonya* [BD], no. 30210/96, § 157, AİHM 2000 XI, ve *M.S.S.*, yukarıda anılan, § 288).

79. Mahkeme, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin Sözleşme'ye taraf bir Devlette sürgünde bulunan kişilere sağladığı korumanın münhasıran yorumlanması gerektiğini düşünmekte (bkz. diğer pek çok örnek içinde, *Micallef/Malta* [BD], no. 17056/06, § 48, AİHM 2009, *Del Río Prada / İspanya* [BD], no. 42750/09, § 81, AİHM 2013, ve *Allen / Birleşik Krallık* [BD], no. 25424/09, § 95, AİHM 2013), ve ulusal hukukun belirli bir hükmü tarafından öngörülen usuller gereğince ortaya çıkan, sözkonusu duruma uygulanabilen resmî değerlendirmelere tamamen bağlı olamayacağı kanaatindedir. Aksi bir yaklaşım, Sözleşme'nin korumasından yararlanma hakkına sahip olan kişilerin, tamamen resmî gerekçelerle bu korumadan

mahrum bırakılabilecek olması nedeniyle, ciddi keyfilik risklerini beraberinde getirecektir (bkz., aynı anlamda, *mutatis mutandis*, *M.S.S.*, yukarıda anılan, § 216, ve *Amuur / Fransa*, 25 Haziran 1996, *Raporlar* 1996-III, § 43).

80. Bir hukuk yolunun pratikte erişilebilir olması, sığınmacılar veya mülteciler için mevcut olan hukuk yollarının etkili olup olmadığının değerlendirilmesinde özellikle önemlidir. Bu, ayrıca, bir hukuk yolunun kullanılmasının, yetkililerin eylemleri veya ihmalleri nedeniyle haksız bir şekilde engellenmediği anlamına gelir (bkz. *E.H. / Fransa*, no. 39126/18, § 178, 22 Temmuz 2021, *M.S.S.*, yukarıda anılan, §§ 318, 319 ve 392). Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, dil engellerini, gerekli bilgilere ve aydınlatıcı tavsiyelere erişim imkânını, ilgili kişinin karşılaşılabileceği fiziki engelleri ve davanın diğer somut koşullarını dikkate almaktadır (*I.M.*, yukarıda anılan, § 150, *A.C. ve Diğerleri / İspanya*, no. 6528/11, §§ 85-86, 22 Nisan 2014, ve *Sharifi ve Diğerleri / İtalya ve Yunanistan*, no. 16643/09, §§ 167-169, 21 Ekim 2014). Bu bağlamda, Mahkeme, takip edilecek sığınma prosedürleri hakkında bilgiye erişim eksikliğinin, bu prosedürlere erişimin önünde açıkça büyük bir engel teşkil ettiğini daha önce belirtmiştir (*M.S.S. [BD]*, yukarıda anılan, § 304).

81. 3. maddenin sözkonusu olduğu durumlarda, uygulanabilirlik, ilgili kişinin yürütmenin durdurulması talebiyle başvurabileceği bir hukuk yoluna da sahip olmasını gerektirmektedir (*Gebre-medhin [Gaberamadhien] / Fransa*, no. 25389/05, § 66, AİHM 2007-II, *Hirsi Jamaa ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, § 200, ve *D ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 128). Uygulanabilirlik aynı zamanda belirli ölçüde niteliği olan bir başvuru yolunun varlığını da gerektirmektedir. Nitekim 13. madde, 3. maddeye aykırı muameleye ilişkin gerçek bir risk bulunduğu dair her türlü şikâyetin titizlikle kontrolünü, bağımsız ve ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmektedir (*M.S.S.*, yukarıda anılan, §§ 293 ve 387). Bu nedenle 13. madde, yetkili organın 3. madde kapsamındaki savunulabilir şikâyetleri tam olarak incelemesini gerektirmektedir, zira usul kuralları bu tür şikâyetlerin *ex nunc* incelenmesini engelleyemez (*Yoh Ekale Mwanje / Belçika*, no. 10486/10, § 106, 20 Aralık 2011, ve *Singh ve Diğerleri / Belçika*, no. 33210/11, § 91, 2 Ekim 2012). Ulusal mahkeme, hem şikâyetlerin doğruluğunu inceleme hem de ihtilaf halinde uygun çözümü sağlama yetkisine sahip olmalıdır (*M.S.S.*, yukarıda anılan, § 387). Daha önce de belirtildiği üzere, bir hukuk yolunun etkili olup olmadığı, yargılamanın başvuran lehine sonuçlanacağını kesin olmasına bağlı olmayıp, esasen uygun bir çözüm elde etme ihtimalinin bulunmaması, 13. madde kapsamında sorun teşkil etmektedir (*M.S.S.*, yukarıda anılan, § 394).

2. Bu ilkelerin mevcut davaya uygulanması

82. Mahkeme, ulusal makamlar tarafından verilen idari ve adli kararlardan ve Hükümet'in görüşlerinden, başvuranın Suriye'ye gönderilmesinin, kendi özgür iradesine dayandığı gerekçesiyle ulusal hukuk tarafından öngörülen sınır dışı etme prosedürünü izlemediği sonucuna varmıştır.

83. Mahkeme ayrıca, ulusal mevzuatın, göçmenlerin menşe ülkelerine gönüllü geri dönüş sistemi çerçevesinde, idari makamların bu sistemi kötüye kullanarak ilgili kişilerin iradesi dışında geri göndermelerini önlemek amacıyla, bu kişiler için önemli güvenceler sağladığını gözlemlemektedir. Resmî belgelerin imzalanması sırasında tercüman yardımı ve BMMYK veya bir sivil toplum kuruluşu temsilcisinin hazır bulunması örnek olarak verilebilir.

84. Mahkeme daha sonra, bir yandan idari makamların diğer yandan yetkili mahkemelerin, başvuranın Haziran 2018'de geri gönderilmesi sırasında ulusal hukuk ve Sözleşme tarafından sağlanan güvenceleri uygulayıp uygulamadıklarını incelemektedir.

85. Mahkeme, başvuranın 21 Haziran 2018 tarihinde imzaladığı gönüllü geri dönüş formunun da bir tercümanın imzasını taşıdığını kaydeder. Ancak başvuran, formu imzalarken kendisine herhangi bir tercüman tarafından yardım edilmediğini belirtmiştir. Başvuranın avukatı, formun önceden imzalanmış olması veya daha sonra başvuranın yokluğunda imzalanmış olması ihtimalini gündeme getirmektedir.

86. Her halükârda, form, mevzuatta belirtilen sivil toplum kuruluşlarından biri veya bir BMMYK temsilcisi tarafından imzalanmamıştır. Oysa, kamu görevlisi olmayan bir kişinin, başvuranın ülkesine dönme isteğinin gerçekliğine tanıklık ettiğinin kanıtı olan böyle bir imza, Devlet görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanma girişimlerine karşı resmî ve yasal bir güvence teşkil edecektir.

87. Mahkeme ayrıca, belgeleri imzaladıktan sonra başvurana bir kopyasının verilmediğini ve Türk makamları tarafından izlenen prosedüre ilişkin herhangi bir belge verilmeden Suriye'ye geri gönderildiğini kaydeder. Oysa, Mahkeme, Türk mevzuatında öngörülen sınır dışı etme prosedürü kapsamında, bu tür bir karara tabi olan kişilerin, sınır dışı edilmelerine itiraz etme olasılığı ve bu yönde itirazda bulunma süreleri konusunda bilgilendirildiklerini hatırlatır. Mahkeme, başvuranın isteği dışında Suriye'ye geri gönderildiğini halihazırda tespit etmiş olup (bkz. yukarıdaki 40. paragraf), mevcut durumda böyle bir geri gönderme için yasal prosedüre uyulmadığını değerlendirmektedir.

88. Mahkeme, başvuranın Suriye'ye gönderilmesine ilişkin yasal güvencelerin uygulanmasını değerlendirirken, başvuranın Türkiye'nin kuzeybatısında Yunanistan sınırı yakınlarında tutuklanmasının ardından Suriye'ye gönderilmesinin ivedi niteliğini de dikkate almaktadır. Başvuranın

belirttiği gibi, göçmenlik makamları, tutuklanmasından iki gün sonra kendisini Suriye'ye geri göndermiş, bu sürenin neredeyse yarısı Edirne'deki birimden Hatay'daki birime yapılan yolculukla geçmiştir. Söz konusu ivedilik, başvuranın Suriye'ye gönderilmesinden önce, yürütmeyi durdurmayı sağlayacak hukuk yollarını kullanmasını engellemiştir.

89. Mahkeme, ayrıca, mevcut davadaki olayların, müdahil tarafın aktardığı üzere, bir dizi Suriye uyruklunun, rızaları olmaksızın gönüllü geri dönüş formu imzaladıkları gerekçesiyle, menşe ülkelerine geri gönderilmesi vakalarıyla benzerlik taşıdığını, zira ilgili kişilerin, yetkililerin zor kullanması veya kendilerini geri gönderme niyetlerini gizlemeleri suretiyle imzalarını aldıklarını iddia ettiklerini gözlemlemektedir. Tüm bu Suriye uyrukluların, haksız geri gönderilmelerine ilişkin olarak Türk hukuku tarafından sağlanan yasal güvencelerden mahrum bırakıldıkları yönündeki genel iddia, bu davada başvuran tarafından iddia edilen olayların tespitini desteklemektedir.

90. Bu nedenle Mahkeme, başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesinden önce, Suriye'ye gönderilmesine itiraz etmesini sağlayacak yürütmeyi durdurma etkisine sahip bir hukuk yolundan yararlanamadığını ve dava dosyasındaki unsurların, başvuranın bu tür hukuk yollarına erişimden tartışmaya mahal vermeyecek bir şekilde, yani bilinçli ve bilerek feragat ettiğini ikna edici bir şekilde göstermediğini düşünmektedir. Mahkeme, başvuranın Türk hukuku kapsamında mevcut olan hukuk yollarını kullanmasının, geri gönderilmesinden önce yetkililerin ivedi ve yanıltıcı eylemleri nedeniyle engellendiği kanaatindedir (bkz., yukarıdaki 10. ve 74. paragraflar). Nitekim Mahkeme, başvuranın imzasını geri çekmesinin değil, yetkililerin yasal güvenceler bütününe hayata geçirmemesinin, bu davada icra edilen prosedürün Sözleşme'ye uygunluğunu zedelediğini düşünmektedir.

91. Mahkeme ayrıca, başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesinin ardından ilgili adli makamların, ulusal hukukta ve Sözleşme'de yer alan güvencelerin yukarıda belirtilen ihlallerini tespit edip edemediği hususu üzerinde de durmalıdır. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranın Mahkeme'ye sunduğu şikâyetlere benzer şikâyetleri karara bağlamış olan iki hukuk mercii, Edirne İdare Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesinin, başvuran hakkında resmî bir sınır dışı kararı bulunmadığı cihetle, gönüllü geri dönüş kılıfına bürünmüş sınır dışı etme iddiaları hakkında karar vermeye mahal olmadığı sonucuna vararak davanın görülmesine gerek duymadıklarını kaydetmektedir. Mahkeme, başvuranın, Suriye'ye gönderilmesinin gönüllü olmadığını, ancak davaya müdahale eden idari makamlar tarafından zorlandığını belirterek, olayları iki kuruma ayrıntılı olarak sunduğunu gözlemlemiştir. Dolayısıyla, başvuranın kendi özgür iradesiyle Suriye'ye dönmüş olduğunu varsayan temyiz organları, başvuranın, idari makamların hukuka aykırı geri göndermelere karşı yasal güvencelere uyulmadığı hususundaki şikâyetlerinin esası bakımından karara bağlamamıştır.

92. Bu hususlar Mahkeme'yi, Türk makamlarının, başvuranın Suriye'ye zorla gönderilmeden önce, geri itilmesine itiraz etmesine izin vermeyerek, başvuranı Türk hukuku kapsamında kullanabileceği hukuk yollarından mahrum bıraktığı ve Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesini ihlal ettiği kanaatine varırmaktadır. Dolayısıyla, Sözleşme'nin bu hükümleri ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞME'NİN 5. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

93. Başvuran, Sözleşme'nin 5 § 1 f) maddesi uyarınca, tutulmasının hukuka aykırı olduğu konusunda şikayetçi olmuştur. Ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi uyarınca, 19 Haziran 2018 tarihinde yakalanmasından bu yana gözetim altında tutulmasının gerçek nedenleri hakkında bilgilendirilmediği konusunda şikâyetle bulunmuştur. Başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi uyarınca, tutulmasının yasallığına itiraz edemediğini iddia etmiştir. Son olarak, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin gerektirdiği şekilde, 5 §§ 1, 2 ve 4 maddelerine aykırı olduğunu iddia ettiği tutulması için kendisine etkili ve uygulanabilir bir tazminat hakkı verilmediğinden şikayetçi olmuştur.

Madde 5 §§ 1 (f), 2, 4 ve 5 aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(...)

f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

(...)

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir.”

A. Tarafların görüşleri

1. Başvuran

94. Başvuran, daha başlangıçta, Hükümet'in de kabul ettiği gibi, kendisi hakkında herhangi bir sınır dışı etme kararı veya idari gözaltı kararı bulunmadığına işaret etmiştir. Hükümet ayrıca, başvuranın 19 Haziran 2018 tarihinde jandarma tarafından tutuklanmasından bu yana özgürlüğünün kısıtlandığını kabul etmiştir. Başvuran, gönüllü olarak geri dönmek

isteyenlerin özgürlüğünü kısıtlamak için genellikle bir neden olmadığını belirtmiştir. Ancak, mevcut davada özgürlüğünden mahrum bırakılmış olmasına rağmen, kendisine göre, Türk hukuku geçici koruma altında kabul edilen kişilerin sınır dışı edilmesine izin vermediğinden, hakkında sınır dışı edilmesine yönelik resmî bir idari gözaltı kararı verilmemiştir. Başvuran, özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların tamamen keyfî ve hukuka aykırı olduğu sonucuna varmaktadır.

95. Başvuran, ne Edirne'de ne de Hatay'da, özgürlüğünden mahrum bırakılmasının gerçek nedenleri hakkında bilgilendirildiğini belirtmiştir. Kendisine verilen ya da Hükümet tarafından sunulan bilgilendirici herhangi bir belge bulunmadığına dikkat çekmiştir.

96. Başvuran ayrıca, dışarı ile telefonla iletişim kurmasına ve bir temyiz merciine erişimine izin verilmediği ve bir avukat yardımından da faydalanmadığı için, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi uyarınca serbest bırakılması için başvuruda bulunma imkânı sunulmadığını dikkate getirmektedir.

97. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesine uygunluk konusunda, başvuran, İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi'ne itirazda bulunduğunu ve bu mahkemelerin, kendisi hakkında sınır dışı etme kararı veya idari gözaltı kararı bulunmadığı gerekçesiyle itirazlarını reddettiğini belirtmiştir. Bu koşullar altında, başvuran, ayrı bir tazminat davası açmış olsaydı bile, olumlu bir sonuç elde etmenin mümkün olmayacağı kanaatindedir.

2. Hükümet

98. Hükümet, başvuranın 20 Haziran 2018 tarihinde Meriç jandarması tarafından sınıra yakın, yasak bir bölgede yakalanmasının ardından, polis tarafından Edirne İl Göç Müdürlüğüne nakledildiğini ve burada menşe ülkesine dönmek istediğini belirttiğini ileri sürmüştür. Hükümet'e göre, bu beyanın bir sonucu olarak, başvuranın o andan itibaren gözaltında olma durumu sona ermiş ve yetkililer, başvuranı, isteğini yerine getirmek amacıyla Cilvegöz/Hatay sınır kapısından ulusal toprakları terk edebilmesi için Edirne'den Hatay'a nakletmişlerdir.

B. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin hükümlerine uygunluk

1. Genel ilkeler

99. Mahkeme, *Khlaifia ve Diğerleri / İtalya* [BD] kararında (no. 16483/12, §§ 88-92, 15 Aralık 2016) olduğu üzere, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesine ilişkin içtihadında ortaya konan ilkelerin mevcut davada da geçerli olduğu kanısındadır. Mahkeme özellikle, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin ikinci bendi uyarınca, bir kişinin tutuklanmasının sadece sınır dışı veya iade işlemlerinin devam ediyor olmasıyla gerekçelendirilebileceğini hatırlatır (*Chahal*, yukarıda anılan, § 113). Ayrıca, özgürlükten yoksun bırakmanın da "kurallara uygun" olması gerekmektedir. "Yasal yollara" riayet edilmesi de

dâhil olmak üzere, bir gözaltının "kurallara uygunluğu" ile ilgili olarak, Sözleşme ekseriyetle ulusal mevzuata atıfta bulunmakta ve bunun temeli ile uygulamasına ilişkin normlarına uyma yükümlülüğünü ortaya koymaktadır. Ancak, ulusal hukuka uygunluk yeterli değildir: Madde 5 § 1, bunun ötesinde, özgürlükten yoksun bırakmanın bireyi keyfiliğe karşı koruma amacıyla tutarlı olmasını gerektirir. Hiçbir keyfi tutuklamanın 5 § 1 maddesiyle uyumlu olamayacağı temel bir ilkedir ve 5 § 1 maddesindeki "keyfilik" kavramı, ulusal hukuka uymamanın ötesine geçmektedir; dolayısıyla, bir özgürlükten mahrum bırakma, iç hukuka göre yasal olsa da keyfi olabilir ve bu nedenle Sözleşme'ye aykırı olabilir (bkz. *Saadi*, yukarıda anılan, § 67). Keyfi olarak değerlendirilmemesi için, 5 § 1 (f) maddesi kapsamındaki bir özgürlükten yoksun bırakma eyleminin iyi niyetle gerçekleştirilmesi ve ayrıca Hükümet tarafından ileri sürülen tutuklama gerekçesiyle yakından bağlantılı olması gerekmektedir (*A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık* [BD], no. 3455/05, § 164, AİHM 2009). İçtihatla yer alan genel ilkelerden birine göre, ulusal hukuka tam olarak uygun olsa bile, yetkililerde kötü niyet veya aldatma unsuru bulunması halinde, bir gözaltı "keyfi" olarak nitelendirilir (bkz. örneğin, *Saadi*, yukarıda anılan, § 69).

100. Burada, madde 5 § 1'de özgürlük hakkına ilişkin istisnalar listesinin kapsamlı olduğu ve yalnızca dar bir yorumun, bu hükmün amacıyla tutarlı olduğu hatırlatılmalıdır. Mahkeme'ye göre, bu gereklilik, yasal olarak ikamet edip etmediklerine bakılmaksızın, başvuranlara yönelik iletişimin güvenilirliğine de yansıtılmalıdır. Mahkeme, planlı bir sınır dışı etme operasyonu bağlamında ve kolaylık ya da etkinlik uğruna, idarenin, yasadışı bir durumda olsalar dahi, özgürlüklerinden daha kolay mahrum edebilmek için, gözaltının amacı konusunda kişileri bilinçli olarak yanıltmaya karar vermesinin 5. maddeyle uyumlu olmadığı sonucuna varmıştır (*Çonka / Belçika*, no. 51564/99, § 42, AİHM 2002-I).

2. Bu ilkelerin mevcut davaya uygulanması

101. Mevcut davada Mahkeme, başvuranın 19 Haziran 2018 tarihinde Meriç'teki Yunanistan sınırı yakınlarında tutuklanmasından, Hatay/Cilvegözü sınır kapısından Suriye'ye götürülmesine kadar olan sürede özgürlüğünden mahrum bırakıldığının tespit edilmiş olarak kabul ettiğini hatırlatır. Bu süre zarfında başvuran, Devlet görevlilerinin gözetimi altındaydı ve hareket etme ya da seyahat etme özgürlüğü yoktu. Mahkeme, özellikle başvuranın Meriç Jandarması tarafından tutuklanması ile Edirne İl Göç İdaresi tarafından Hatay'a nakledilmesi kararı arasındaki sürede, tutukluluğun kısmen de olsa gerçekleştiğini Hükümet'in kabul ettiğini ayrıca not eder. Ayrıca Mahkeme, Hükümet'in, başvuranın Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen formaliteleri müteakip gözaltında tutulmasının diğer kısmının özgürlükten mahrum bırakma olarak kabul etmediğini not eder.

102. Mahkeme ayrıca, Hükümet'in, başvuranın Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü binasında kendi özgür iradesiyle Suriye'ye dönmeyi kabul ettiği için hakkında sınır dışı etme işlemi başlatılmadığı yönündeki açıklamasını da not etmektedir. Mahkeme ayrıca, yasak sınır bölgesine sızdığı gerekçesiyle başvuran hakkında herhangi bir cezai işlem başlatılmadığını gözlemlemektedir.

103. Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesine uygunluk konusunda Mahkeme, başvuranın Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nde kaldığı süreden Suriye'ye dönene kadar tutulmasını haklı çıkaracak herhangi bir sınır dışı etme işleminin başlatılmadığını kaydeder. Türk mevzuatı uyarınca, geçici ikamet iznine sahip bir kişinin sınır dışı edilmesi, ilgili makamlar tarafından gerekçeli bir şekilde ortaya konması ve adli makamın onayına sunulması gereken, bilhassa güçlü nedenlerin varlığını gerektirmektedir. Ancak Mahkeme, başvuranın sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında tutulmasının bu başlık altında kaydedilmediğini ve başvurana bu şekilde resmî olarak bildirilmediğini kaydeder. Nitekim, yetkililer, Suriye'ye geri gönderilinceye kadar başvurana tutulmasının gerçek mahiyetini açıklamamışlardır. Yukarıda belirtilen eksiklikler, sınır dışı işlemlerine tabi tutulan kişilerin keyfiliğe karşı korunması amacıyla ulusal hukuk tarafından sağlanan yasal güvencelerin başvuranın durumunda etkili olmasını engellemiştir.

Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

C. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesine uygunluk

104. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesinin, yakalanan her kişinin, niçin özgürlüğünden mahrum bırakıldığını bilmesi gerektiğine dair temel bir güvenceyi ifade ettiğini hatırlatır. Bu madde, madde 5'in sağladığı koruma sisteminin bir parçası olarak, bu durumdaki bir kişiye, aynı maddenin 4. paragrafı kapsamında bir mahkeme önünde yasallığı hakkında dava açabilmesi için, özgürlüğünden mahrum bırakılmasının hukuki ve fiili nedenleri hakkında anlayabileceği, açık bir dilde bilgi verilmesini zorunlu kılmaktadır (bkz., diğer örnekler arasında, *Khlaifia ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, § 115).

105. Mevcut davada, başvuran, Suriye'ye sınır dışı edilmek üzere tutulmasına rağmen, tutulmasının gerçek nedenleri hakkında bilgilendirilmemiştir. Başvurana, kendisiyle birlikte otobüste yalnız ya da aileleriyle seyahat eden diğer mülteciler gibi, Gaziantep'teki bir mülteci kampına nakledileceği söylenmiş, ancak Suriye'ye doğru bir sınır kapısına nakledilmiştir. İdarenin, başvuranın Suriye sınırındaki bir birime naklini kolaylaştırmak amacıyla tutulmasının gerçek niteliğini ve amacını başvurandan bilerek gizlemiş olması, 5. madde hükümleriyle uyumlu olarak değerlendirilemez.

Dolayısıyla, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi ihlal edilmiştir.

D. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesine uygunluk

106. Mahkeme, *Khlaifia ve Diğerleri* [BD] kararında (yukarıda anılan, §§ 128-130) belirtildiği üzere, sınır dışı etme amacıyla özgürlükten yoksun bırakmaya ilişkin davalarda Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinde öngörülen güvencelerin uygulanmasına ilişkin içtihadında yer alan ilkelerin, mevcut davada da geçerli olduğu kanaatindedir. Özellikle, 5 § 4 maddesi kapsamındaki prosedürlerin adli nitelikte olması ve ilgili bireye, şikâyetinin konusu olan özgürlükten mahrum bırakılma durumunun niteliğine uygun güvenceler sunması gerektiğini hatırlatır. Her halükârda, prosedürler mahiyeti hakkında bildirici olmalı ve taraflar arasında "silahların eşitliğini" garanti etmelidir (*A. ve Diğerleri* [BD], yukarıda anılan, §§ 203-204).

107. Mahkeme bu davada, ulusal hukukun, sınır dışı edilmek üzere tutulan kişiye bu yönde alınan kararın tebliğ edilmesini, tutulmasının yasallığına itiraz etmek ve gerekirse serbest bırakılmasını talep etmek için itirazda bulunma imkânı hakkında bilgilendirilmesini gerektirdiğini gözlemlemektedir. Ancak bu güvenceler pratikte uygulanmamıştır. Nitekim, dosyadan, başvurana, yakalandığı andan Suriye'ye gönderilmesine kadar, tutulmasının yasallığına itiraz etme fırsatı verilmediği anlaşılmaktadır. Başvuranın ne bir avukata ne de dışarıdan birine erişimi vardı. Prosedür, göçmenlik makamları tarafından başvuranın menşe ülkesine "gönüllü geri dönüşü" olarak tanımlandığından, başvuranla en azından bir tercüman ve BMMYK veya bir sivil toplum kuruluşu yetkilisi tarafından irtibata geçilmesi gerekirdi. Dosya, durumun böyle olmadığını göstermektedir. Esasen, Hükümet tarafından sunulan belgeye daha sonra bir tercümanın imzası atılmış olsa bile, başvuran, herhangi bir tercümanla temas kurmadığını belirtmiştir. Hükümet, başvuranın başka kimseyle temas kurmadığını inkâr etmemiştir. İdari gözetim kararının tebliğ edilmemesi ve mevcut hukuk yollarının belirtilmemesi nedeniyle, başvuranın kendisi, itirazda bulunma fırsatına da sahip olmamıştır.

108. Bu koşullar ışığında, Mahkeme, başvuranın, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi doğrultusunda, tutulmasının yasalara uygunluğunun yargısal denetimini sağlayabileceği bir hukuk yolundan yararlanamadığı kanaatindedir.

Dolayısıyla bu hüküm ihlal edilmiştir.

E. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesine uygunluk

109. Mahkeme, Suriye'ye sınır dışı edilmek amacıyla 19 Haziran-21 Haziran 2018 tarihleri arasında idari gözetim altında tutulmasıyla ilgili olarak, başvuranın yukarıda tespit edilen ihlaller için yerel mahkemeler nezdinde tazminat hakkından yararlanamadığını kaydeder. Nitekim, Suriye'ye zorla sınır dışı edilmesiyle bağlantılı olarak tutulmasına itiraz etmek için bir idare mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi nezdinde yaptığı başvurular, bu

mahkemeler tarafından, başvuran hakkında sınır dışı etme prosedürü başlatılmadığı ve dolayısıyla da, zımnen, sınır dışı etme amacıyla tutulma prosedürü olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Şikâyetlerinin esasını, konuyu yansıttığı mahkemeler önünde sunamayan başvuran, tutulmasının hukuka uygun olmadığının tespit edilmesini ve bu nedenle tazminat alma imkânını kaybetmiştir.

Bu durumda, madde 5 § 5'in ihlal edildiği sonucuna varılmaktadır.

V. BAŞVURANIN EDİRNE'DEN HATAY'A NAKLİ SIRASINDA NAKİL KOŞULLARI NEDENİYLE SÖZLEŞMENİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

110. Sözleşme'nin 3. maddesine atıfta bulunan başvuran, Edirne'den Hatay'a otobüsle transferi sırasında ellerinin kelepçelenmesi nedeniyle şikayetçi olmaktadır. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

Madde 3

Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.

111. Başvuran, Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya nakledilmeleri sırasında kendisinin ve diğer on üç bekâr erkeğin kelepçelendiğini, aileleriyle seyahat eden diğer kişilerin ise kelepçelenmediğini fotoğraflarla desteklemek suretiyle iddia etmektedir. Başvuran, yaklaşık yirmi saat süren bu yolculuk sırasında otobüsün sadece iki kez, yemek ve tualete gitmek için durduğunu ve kelepçelerin sadece bu zamanlarda açıldığını belirtmektedir. Başvurana göre, yaklaşık yirmi saat boyunca elleri kelepçeli olarak otobüsle seyahat etmeye zorlanması insanlık dışı muamele teşkil etmektedir.

112. Hükümet bu iddiaya itiraz etmektedir. Başvuranın, Edirne'de ülkesine gönüllü olarak dönme talebinde bulunmasının ardından, artık idari gözetim altında tutulmadığını ve Hatay'a yolculuğu sırasında ellerinin kelepçelenmediğini belirtmiştir.

113. Mahkeme, kelepçe gibi kısıtlayıcı tedbirlerin, yasal tutuklama veya gözaltı sırasında uygulandıklarında ve davanın koşullarında makul olarak gerekli görülebilecek olanın ötesinde güç kullanılmadığında veya kamuya açık olarak yapılmadıklarında, normal şartlarda Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında sorun yaratmadığını çeşitli vesilelerle belirtmiştir. Bu bağlamda, örneğin, ilgili kişinin yakalanmaya direneceğine veya kaçmaya çalışacağına, yaralanmaya veya hasara neden olacağına veya delilleri karartacağına inanmak için gerekçeler olup olmadığını bilmek önemlidir (bkz., *Svinarenko ve Slyadnev / Rusya* [BD], no. 32541/08 ve 43441/08, § 117, AİHM 2014 (alıntılar) ve burada atıfta bulunulan kararlar). Ayrıca, Mahkeme'nin daha

önce de hatırlattığı üzere, bir bireyin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya daha genel olarak kolluk kuvvetleriyle karşı karşıya kaldığı durumlarda, bireyin davranışının kesinlikle gerekli kılmadığı her türlü fiziksel güç kullanımı, insan onurunu ihlal eder ve Sözleşme'nin 3. maddesinde belirtilen hakkın ihlalini teşkil eder (*Bouyid / Belçika* ([BD], no. 23380/09, § 100, AIHM 2015).

114. Mevcut davada Mahkeme, Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya otobüs transferi sırasında, başvuranın ve diğer bekar Suriyelilerin, yemek ve tuvalet molaları dışında, çiftler çiftler kelepçelendiklerini daha önce de tespit ettiğini hatırlatır (bkz., yukarıdaki 40. paragraf). Ayrıca, başvuranın Edirne İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen işlemlerin ardından Hatay/Cilvegözü sınır kapısından Suriye'ye gönderilmesine kadar geçen süre zarfında idari gözetim altında tutulmasının, yürürlükteki mevzuat hükümlerine uygun olmadığı yönündeki tespitini hatırlatır (bkz., yukarıdaki 103. paragraf). Bu nedenle, başvuranın yasal bir gözaltı sırasında kelepçelendiği kanaatine varılamamaktadır.

115. Başvuranın nakil koşullarının insanlık dışı muamele olarak nitelendirilmesine ilişkin olarak Mahkeme, başvuran tarafından yaklaşık yirmi saat olarak belirtilen Edirne'den Hatay'a yolculuk süresinin, aşağı yukarı ticari taşımacılık şirketleri tarafından sunulan şehirlerarası otobüs yolculuklarının süresine tekabül ettiğini gözlemlemektedir. Mahkeme ayrıca başvuranın transfer sırasında genç yaşta ve sağlıklı olmasını da dikkate alır. Kendisine sunulan deliller ışığında, olayların genel bir değerlendirmesini yapan Mahkeme, sonuç itibarıyla mevcut davada aşağılayıcı muamele olduğunu tespit etmektedir.

Bu nedenle, başvuranın 20-21 Haziran 2018 tarihlerinde Edirne'den Hatay'a nakli sırasında ellerinin kelepçeli olması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

VI. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

116. Sözleşme'nin 41. maddesine göre:

«Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırılabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder. »

A. Tazminat

117. Başvuran, idari gözetim altında tutulmasının usulsüzlüğü ve koşulları ile Suriye'ye geri gönderilmesi gerekçeleriyle maruz kaldığı manevi zararının tazmini için 20.000 AVRO talep etmektedir.

118. Hükümet'e göre bu talep, ölçsüz ve dayanaktan yoksundur. Başvuran, Türk topraklarını yasadışı yollardan terk etmeye çalışırken yakalanmış ve gerçek kimliğini gizlediği için, hissettiğini iddia ettiği endişenin başlıca sorumlusu olmuştur.

119. Mahkeme, başvuranın, yalnızca ihlalin tespitiyle giderilemeyecek nitelikte belirgin bir çaresizlik hissi yaşamış olabileceği kanaatindedir. Mevcut davada tespit edilen ihlallerin niteliğini göz önünde bulundurarak, başvurana manevi tazminat olarak 9.750 AVRO ve bu meblağ üzerinden vergi olarak talep edilebilecek her türlü meblağın ödenmesini hakkaniyetli bulmaktadır.

B. Masraf ve Harcamalar

120. Başvuran, avukatlık masrafları olarak 20.000 AVRO, iç hukuktaki ve AİHM önündeki yargılama masrafları için 5.951 AVRO talep etmektedir.

121. Hükümet bu talebe karşı çıkmaktadır.

122. Mahkeme'nin içtihadına göre, bir başvuran masraf ve harcamalarının geri ödenmesini ancak bunların gerçekten yapıldığının, gerekli olduklarının ve oranlarının makul olduğunun kanıtlanması halinde elde edebilir (bkz., diğerler örnekler arasında, *F.G. [BD]*, yukarıda anılan, § 167). Mevcut davada, kendisine sunulan belgeleri ve yukarıda yer alan kriterleri göz önünde bulunduran Mahkeme, başvurana tüm masraflar için 2.500 AVRO ve bu meblağ üzerinden vergi olarak talep edilebilecek her türlü meblağın ödenmesini makul görmektedir.

C. Gecikme faizi

123. Mahkeme, gecikme faizi oranının Avrupa Merkez Bankasının marjinal borç verme faiz oranına üç puan ekleyerek belirlenmesini uygun görmektedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabuledilebilir olduğuna;
2. Başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine;
3. Başvuranın Suriye'ye geri gönderilmesine itiraz etmesinin imkansızlığı nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesiyle birlikte değerlendirilmek suretiyle 13. maddesinin ihlal edildiğine;

AKKAD/TÜRKİYE KARARI

4. Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 4 ve 5. maddelerinin ihlal edildiğine;
5. Başvuranın Edirne'den Hatay'a nakli sırasında kelepçe takılması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine;
6.
 - a) savunmacı Devlet'in, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki kur üzerinden savunmacı Devlet'in para birimine çevrilmek üzere aşağıdaki meblağları başvurana ödemesine:
 - i. manevi tazminat olarak 9.750 AVRO (dokuz bin yedi yüz elli avro), artı bu meblağ üzerinden vergi yoluyla ödenmesi gereken her türlü tutar;
 - ii. masraf ve harcamalar için 2.500 AVRO (iki bin beş yüz avro), artı bu meblağ üzerinden başvuru sahibinin vergi olarak ödemesi gereken her türlü tutar;
 - b) bu sürenin bitiminden itibaren ödemeye kadar, bu tutarlar üzerinden, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönemde geçerli olan marjinal borç verme faiz oranına eşit bir oranda, artı yüzde üç puanlık basit faiz ödenmesine;
7. Adil tazmin taleplerinin geri kalanının *reddedilmesine* karar vermiştir.

Fransızca olarak hazırlanmış ve İçtüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddeleri uyarınca 21 Haziran 2022 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan